

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA

Kurz Úvod do politické psychologie (dále jen PSY 222) je jednosemestrovým kurzem, zabývajícím se jednou z oblastí aplikované sociální psychologie. Je věnován především teoretickým otázkám tohoto oboru, doplňovaným výsledky výzkumů. Kurz probíhá jednou týdně v rozsahu dvou vyučovacích hodin, přičemž zpravidla 1 hodinu tvoří přednáška a 1 hodinu seminář. V průběhu semestru proběhnou dva dvouhodinové semináře (workshopy). Kurz je primárně určen posluchačům studia psychologie na FSS MU (kredity B), je však otevřen rovněž pro posluchače dalších oborů na FSS (kredity B). Úspěšné absolvování předmětu PSY 222 bude ohodnoceno 3 kredity.

CÍL KURZU

Osvojit si základní pojmy, poznatky a některé teorie týkající se vztahu člověka a politiky, pochopit možnosti využití psychologie při aplikaci na politická témata.

VYUČUJÍCÍ

PhDr. Josef Lukas – garant (přednášky, semináře)

Katedra psychologie FSS MU, Joštova 10, Brno

e-mail: mail@jlukas.cz

PhDr. Josef Smolík, PhD. (přednášky)

Katedra politologie FSS MU, Joštova 10, Brno

e-mail: josef@mail.muni.cz

Mgr. et Mgr. Jan Šerek (přednášky, semináře)

Katedra psychologie FSS MU (místnost 2.51), Joštova 10, Brno

e-mail: serek@fss.muni.cz

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

Kurz je zakončen zkouškou, kdy hodnocení A – F je studentům udělováno na základě (ne)splnění všech požadavků na ukončení a posouzení kvality semestrální seminární práce. Její odevzdání ve stanoveném termínu a přijetí (vyučující si vyhrazují možnost nepřijmout práci, která nesplňuje níže zmíněné předpoklady) je podmínkou pro udělení zápočtu. Zároveň je předpokládána aktivní (a dostatečná) účast na seminářích, příprava jednoho doplňujícího dílčího tématu (referátu) a jeho prezentace na semináři.

Semestrální seminární práce

Během prvních 4 týdnů výuky si posluchači na základě proběhnuvších přednášek a vlastní četby sami navrhnou problémovou oblast, kterou poté zpracují ve formě eseje s vyváženým obsahem

vlastních úvah a reflexí relevantní literatury (literatura bude citována dle požadavků na bakalářské a magisterské diplomové práce!). Téma své práce posluchač oznámí a případně prokonzultuje s některým z vyučujících kurzu.

Rozsah práce: minimálně 10800 znaků, tj. 6 normostran.

Termín odevzdání: do 4. 5. 2011

Forma odevzdání: písemná (vložená do IS + vytištěná verze pro adresáta prací)

Adresáti zápočtových prací: Josef Lukas nebo Jan Šerek

Práce odevzdané po uvedeném termínu nebudou přijaty!

STRUKTURA KURZU

1. Seznámení s předmětem Úvod do politické psychologie (23. 2.)

Z jakých zdrojů čerpat informace, vztahující se k předmětu Úvod do politické psychologie. Historie, současnost a perspektivy politické psychologie, její místo v systému sociálních věd, její zdroje a přesahy.

Literatura:

Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha. s. 9-49.

McGuire, W. J. (1993). The Poly-Psy Relationship: Three Phases of a Long Affair. In Iyengar, S., McGuire, W., J. (Eds). *Explorations in Political Psychology*. Duke University Press, Durham and London. s. 9-35.

Sullivan, J., L., Rahn, W., M., Rudolph, T., J. (2002). The Contours of Political Psychology. In Kuklinski, J. H. (Ed.). *Thinking About Political Psychology*. Cambridge University Press. s. 23-47.

2. Politická socializace a její produkty (2. 3.)

Obecný pohled na socializaci jedince (socializace primární a sekundární), specifika politické socializace, její formy a hlavní činitele, vystupující v jejím procesu, formování politického já, sociální identita ve vztahu k politice (politická identita), národní identita.

Literatura:

Dawson, R. E., Prewith, K. (1969). *Political Socialization*. Little, Brown and Company, Boston. s.106-142.

Flanagan, C., A. (2004). Volunteerism, leadership, political socialization, and civic engagement. In Lerner, R., M., Steinberg, L. (Eds.). *Handbook of adolescent psychology*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. s. 721-745.

Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha. s. 101-132.

Výrost, J. (1998). Člověk a moc: Politická psychológia. In Výrost, J., Slaměník, I. (Eds.). *Aplikovaná sociální psychologie I*. Portál, Praha. s. 64-67.

3. Politické postoje a politické ideologie (9. 3.)

Vznik a vývoj postojů k politice, postojová změna, stereotypy v politice, postoj a názor. Od postojů k politické ideologii (Eysenck), různá chápání politických ideologií. Spor o ideologii, jakožto termín v sociálních vědách.

Literatura:

Converse, P., E. (2004). The Nature of Belief Systems in Mass Publics. In Jost, J.T., Sidanius, J. (Eds.). *Political Psychology: Key Readings (Key Readings in Social Psychology)*.

Psychology Press, New York and Hove. s. 181-199.

Heywood, A. (1994). *Politické ideologie*. Victoria Publishing, Praha. s. 9-18.

Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha. s. 69-83,

Výrost, J. (1998). Člověk a moc: Politická psychologie. In Výrost, J., Slaměník, I. (Eds.).

Aplikovaná sociální psychologie I. Portál, Praha. s. 64-67.

4. Workshop 1: volební rozhodování (případně jiné aktuální téma) (16. 3.)

Seznámení se současnými výzkumy volebního rozhodování a praktická ukázka některých psychologických mechanismů, které zde hrají roli.

5. Politika a osobnost (osobnost politika) (23. 3.)

Různá chápání pojmu osobnost (v sociálních vědách i v psychologii samotné), vztah osobnosti jedince a politiky, teorie a přístupy vymezující osobnost (jako psychologický konstrukt) ve vztahu k politice. Potřeby, motivace osobnosti v politice. Osobnosti představitelů politické moci- popis a možnosti zkoumání.

Literatura:

Cottam, M., L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E., Preston, T. (2004): *Introduction to Political Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. New Jersey, London. s.14-22.

Greenstein, F., I. (1969). Personality and Politics: Problems of Evidence, Inference and Conceptualization. In Lipset, S., M. (Ed). *Politics and Social Sciences*. Oxford University Press, London, Toronto.

Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha. s. 51-69.

6. Problematika autoritářské osobnosti (30. 3.)

Vymezení pojmu autoritářské osobnosti, hlavní směry výzkumů a hlavní představitelé této koncepce. Studenti budou seznámeni s konceptem autoritářské osobnosti (s uvažováním o autoritářství), s kritikou tohoto konceptu a metodologií. Budou probráni autoři: Fromm, Adorno a kol., Eysenck ad.

Literatura:

- Balík, S., Kubát, M. (2004). *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Dokořán, Praha. s. 81-94.
- Brown, R. (2004). The Authoritarian Personality and the Organization of Attitudes. In Jost, J.T., Sidanius, J. (Eds.). *Political Psychology: Key Readings (Key Readings in Social Psychology)*. Psychology Press, New York and Hove. s. 39-68.
- Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha. s.154-165.
- Smolík, J. (2005). Diagnóza: autoritářská osobnost. *Rexter*, 1/05. Dostupné: <http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=32>

7. Politické a volební chování (6. 4.)

Politické chování a volební chování (rozhodování na základě volebních programů, vlastního přesvědčení), emocionalita a racionalita ve volebním chování. „Rational choice“ přístup a jeho kritika. Sociálně-kognitivní přístup. Teorie afektivní inteligence. Michiganská škola.

Literatura:

- Cottam, M., L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E., Preston, T. (2004): *Introduction to Political Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. New Jersey, London. s. 125-150.

8. Terorismus, extrémismus a nacionalismus (13. 4.)

Vymezení termínů terorismus, extremismus a nacionalismus z hlediska politologicko-psychologického pohledu. Výuka se zaměří především na psychologické příčiny a důsledky terorismu a extremismu. Vymezení nacionalismu, jeho forem a projevů.

Literatura:

- Crenshaw, M. (2004). The Psychology of Political Terrorism. In Jost, J.T., Sidanius, J. (Eds.). *Political Psychology: Key Readings (Key Readings in Social Psychology)*. Psychology Press, New York and Hove. s. 411-431.
- Mareš, M. (2003). *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Barrister& Principal, Brno. s. 47-77.
- Mikšík, O. (2005). *Hromadné psychické jevy. (Psychologie hromadného chování)*. Karolinum, Praha. s. 221-238.
- Zeman, J. (2002). Terorismus: historicko-psychologická studie. Triton, Praha. s. 80-133.

9. Projevy hromadného chování v politice (20. 4.)

Seznámení se základními projevy hromadného chování v politice, budou diskutovány mimo jiné příklady hromadného chování politických protestů (bojkoty, demonstrace, happeningy, freeparties

atd.).

Literatura:

- Cottam, M., L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E., Preston, T. (2004). *Introduction to Political Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey, London. s. 63-92.
- Krejčí, O. (2004). Politická psychologie. Ekopress, Praha. s. 274-279
- Mikšík, O. (2005): *Hromadné psychické jevy. (Psychologie hromadného chování)*. Karolinum, Praha, s. 182-194.

10. Workshop 2: Politická komunikace (případně jiné aktuální téma) (27. 4.)

Rámování, „agenda setting“, priming. Ukázky a diskuze nástrojů, které využívají (a zneužívají) politici a média při komunikaci s veřejností.

11. Demokracie, hodnoty v politice, důvěra v instituce (4. 5.)

Psychologický pohled na demokracii jako formu vlády, osvětlení pojmu hodnota v psychologii, seznámení s termíny jako občanský étos, občanské ctnosti, hodnotové orientace; vnímání demokracie a hodnot; důvěra jako složka politického já, důvěra jedince v demokratické instituce státu, krize důvěry; sociální kapitál.

Literatura:

- Feldman, S. (2003). Values, Ideology, and the Structure of Political Attitudes. In Sears, P.O., Huddy, L., Jervis, R. (Eds.). *Oxford Handbook Of Political Psychology* (Oxford Handbooks). Oxford University Press, Oxford, New York. s. 477-508.
- Marková, I. (Ed.)(2004). *Trust and democratic transition in post-communist Europe*. Oxford University Press, Oxford.
- Turner, J., C. (2005). Explaining the nature of power: A three-process theory. *European Journal of Social Psychology*, 35, 1–22.

12. Psychologie moci, autorita, vůdcovství (11. 5.)

Pojem moc v sociálních vědách s důrazem na psychologické chápání, zdroje a typy moci, moc jako cíl i prostředek, potřeba moci; souvislost moci a autority, různá vymezení autority, rozdíl mezi autoritou a autoritářstvím. Možné významy pojmu vůdce, role vůdců historii a současnosti, psychologie vůdců, vztah mezi vůdci a jejich stoupenci.

Literatura:

- Krejčí, O. (2004). Politická psychologie. Ekopress, Praha. s. 210-242.
- Magee, J. C., Gruenfeld, D., H., Keltner, D., Galinsky, A., D. (2005). Leadership and the Psychology of Power. In Messick, D., M., Kramer, R., M. (Eds.). *The Psychology of*

Leadership : New Perspectives and Research . Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, New Jersey, London. s. 275-295.

Ayman, R. (2000), Leadership. In Borgatta, E., F., Montgomery, R., J., V. (Eds.). *Encyclopedia of Sociology*. Vol.. 3. Macmilan Reference USA, New York. s. 1563-1575. Dostupné: <http://find.galegroup.com/gvrl/start.do?prodId=GVRL&userGroupName=masaryk>

13. Závěr kurzu (18. 5.)

Diskuze témat, na která se nedostane během semestru. Praktické využití poznatků politické psychologie a jeho etický rozměr.

POZNÁMKA K LITERATUŘE

Není doporučena nějaká „základní“ kniha, zabývající se politickou psychologií. V češtině vyšla monografie Oskara Krejčího, kterou lze (s jistými výhradami) doporučit pro úvodní seznámení s předmětem. Jinak je nutno čerpat z pramenů, které jsou uvedeny u jednotlivých témat, případně na následujících řádcích. Některé méně dostupné prameny a také podklady, využitelné při práci na referátech je možné nalézt v IS MU v sekci Studijní materiály (budou průběžně doplňovány).

Doporučená literatura (základní)

Cottam, M., L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E., Preston, T. (2004). *Introduction to Political Psychology*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey, London.

Dawson, R. E., Prewitt, K. (1969). *Political Socialization*. Little, Brown and Company, Boston.

Eysenck, H. J. (1968). *The Psychology of Politics*. Routledge and Keagan Paul Ltd., London.

Greenstein, F., I. (1969). Personality and Politics: Problems of Evidence, Inference and Conceptualization. In Lipset, S., M. (Ed.). *Politics and Social Sciences*. Oxford University Press, London, Toronto.

Heywood, A. (1994). *Politické ideologie*. Victoria Publishing, Praha.

Iyengar, S., McGuire, W., J. (Eds) (1993). *Explorations in Political Psychology*. Duke University Press, Durham and London.

Jost, J.T., Sidanius, J. (2004) (Eds.). *Political Psychology: Key Readings (Key Readings in Social Psychology)*. Psychology Press, New York.

Klicperová-Baker, M., Feierabend, I. K. (2007): *Demokratická kultura v České republice: Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha, Academia.

Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Ekopress, Praha.

Le Bon, G. (1994). *Psychologie davu*. Ara, Praha.

Lukas, J., Smolík, J. (2008). *Psychologie vůdcovství*. ComputerPress, Praha.

Výrost, J. (1998). Člověk a moc: Politická psychológia. In Výrost, J., Slaměník, I. (Ed.): *Aplikovaná sociální psychologie I*. Portál, Praha.

Doplňující literatura + některé podklady pro referáty

- Berger, P. L., Luckmann, T. (1999). *Sociální konstrukce reality*. CDK, Brno.
- Bobbio, (2003). *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény*. CDV, Brno.
- Brug, van der, W. (2001). Perceptions, Opinions and Party Preferences in the Face of a Real World Even (Chernobyl as a Natural Experiment in Political Psychology). *Journal of Theoretical Politics*, 13, 1, s. 53-80.
- Čermák, V. (1999). *Otázky demokracie V. Funkce demokracie*. Nakladatelství Olomouc, Olomouc.
- Deutsch, K., W. (1971). *Nervy vlády. Modely politické komunikace a řízení*. Svoboda, Praha.
- Erikson, E., H. (2002). *Dětství a společnost*. Argo, Praha.
- Fromm, E. (1993). *Strach ze svobody*. Naše vojsko, Praha.
- Fromm, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
- Funk, R. (1996). Nacionalismus jako reakce na bezvýznamnost. Nahlédnutí Ericha Fromma do dynamiky kolektivního narcismu. *Tvar*, 12, s. 1, 4-5.
- Hole, G. (1998). *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Portál, Praha.
- Hnilica, K. (2001). Politická orientace, systém hodnot a hodnocení společenských změn. *Československá psychologie*, 45, 5., s. 393-407.
- Chomsky, Noam (1998). *Perspektivy moci : úvahy o povaze člověka a společenského řádu*. Karolinum, Praha.
- Jaros, D. (1973). *Socialization to Politics*. Praeger Publishing, New York.
- Jodl, M. (1968). *Teorie elity a problém elity*. Academia, Praha.
- Jost, J.T., Sidanius, J. (2003). *Political Psychology: Key Readings (Key Readings in Social Psychology)*. Psychology Press.
- Jurev, A. (2004). *Političeskaja psihologija tĕrorisma*. Z vystoupení na konferenci Psychologie a patopsychologie terorismu. Humánní strategie antiterorismu. Sankt Petěrburg. Dostupné: <http://www.political.psychology.spb.ru/frame.html>
- Klicperová, M. (1997). Občanské ctnosti a transformace společnosti. *Československá psychologie*, 41, 2, s. 97-108.
- Klicperová- Baker, M. (2003). Občanský étos a demokratičnost: výsledky reprezentativního výzkumu v České republice a na Slovensku. *Československá psychologie*, 47, 4, s. 301-318.
- Konfisachor, A., G. (2002). *Psichologija vlasti*. Katedra politické psychologie, Petrohradská státní univerzita. Dostupné: <http://www.political.psychology.spb.ru/frame.html>
- Kováč, D. (1998). Novo-dobovosť v interakciách osobnosť- spoločnosť. In *Sociální procesy a osobnost*. MU, Brno.
- Kuklinski, J. H. (2002). *Thinking About Political Psychology*. Cambridge University Press.
- Kurcz, I., Polkowska, A., Potocka-Hoser, A. (1990). Cognitive aspects of political stereotypes. *Studia Psychologica*, 32, 1-2, s. 5-22.
- Kurtines, W., M., Gewirtz, J., L. (Eds.) (1984). *Morality, moral behavior, and moral development*. John Wiley& Sons, New York.

- Marková, I., Plichtová, J. (1991). Pojem demokracie, individuální a sociální identita v čase přechodu od totalitního systému k demokracii. *Československá psychologie*, 35, 2, s. 186-188.
- McLean, G., F. (2004). Values, Cultures and Traditions. In McLean, G., F., Magliola, R., Fox, W. (Eds.). *Democracy: in the throes of liberalism and totalitarianism*. The Council for Research in Values and Philosophy, Washington.
- Mills, Ch., W. (1966). *Mocenská elita*. Orbis, Praha.
- Plichtová, J., Brozmanová, E., Berecká, O. (1999). Politická a sociální identita inteligence na Slovensku. *Československá psychologie*, 43, 5, s. 369-421.
- Plichtová, J., Hrabovská, A. (1993). Konštrukcia významu niektorých politických pojmov. *Československá psychologie*, 37, 2, s. 111-128.
- Rivera, de, J. H. (1968). *The Psychological Dimension of Foreign Policy*. Charles E. Merrill publishing company, Columbus
- Roiser, M., Willig, C. (2002). The strange death of the authoritarian personality: 50 years of psychological and political debate. *History of the Human Sciences*. 4, 15, s. 71-96.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes and values*. Jossey- Bass, San Francisco.
- Rovná, L. (1998). Národ, nacionalismus a emancipační snahy. *Mezinárodní vztahy*, 4, s. 47-54.
- Rovná, L. (1999). „Nový“ nacionalismus. *Mezinárodní vztahy*, 1, s. 91-96.
- Stainton Rogers, R., Stainton Rogers, W., Výrost, J. (1994). Ako vnímajú mladí ľudia demokraciu? *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 29, 3, s. 224-232.
- Suedfeld, P. (2000). Reverberations of the Holocaust fifty years later: psychology's contributions to understanding persecution and genocide. *Canadian Psychology*, 41, 1.
- Šaradín, P. (2001). *Historické proměny pojmu ideologie*. CDK, Brno.
- Výrost, J., Zeřová, A., Bačová, V., Baumgartner, F. (1992). *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Veda, Bratislava.
- White, G., D. (2004). Political Apathy Disorder: Proposal for a New DSM Diagnostic Category. *Journal of Humanistic Psychology*, 44, 1, s. 47-57.
- Wilson, M., S. (2004). Values and Political Ideology: Rokeach's Two-Value Model in a Proportional Representation Environment. *New Zealand Journal of Psychology*. 33, 3, s. 155-162.
- Zimbardo, P., G. (2005). *Moc a zlo. Sociálně psychologický pohled na svět*. Moraviapress, Praha.

Internetové zdroje (příklady):

<http://ispp.org/>

<http://www.politicalcompas.org/>

<http://www.swps.edu.pl/esipp/>

<http://www.political.psychology.spb.ru/>